

Blaze těm, kteří nepřestávají vyhlížet

Iz 31,1 | Jihlava + Střížov | 22. 4. 2012 | PH

Běda těm, kdo sestupují do Egypta! Co je to za zvláštní varování? Je snad určeno pro turisty a návštěvníky? Pro židy nebo pro křesťany? Nebo pro zahraniční reportéry z celého světa, kteří se vloni zjara pohybovali v nebezpečných lokalitách rodící se arabské revoluce? Chvillemi tam skutečně šlo o holý život, jak jsme mohli díky nasazení mnohých žurnalistů sledovat v pohodlí svých domovů na televizních obrazovkách. Ale jinak? Vypjaté události utichly, televizní štáby se přesunuly jinam a dnes se tu opět střídají davy turistů. Egypt je krásná země s bohatou historií. Diktátorský režim Husního Mubáraka byl vloni svržen a existuje naděje, že i místním se tu bude žít o něco lépe. A taková dovolená u pyramid, na Sinajském poloostrově nebo u nilské delty může být docela fajn.

Proč tedy čteme *běda těm, kdo sestupují do Egypta*? Chce se tu snad říct, že bych se jako křesťan měl štítit všeho egyptského nebo snad arabského? Co na to říká Bible?

Pro pomoc do bohatého Egypta sestupovali v době potravinové krize také Jákobovi synové, kteří tam kdysi prodali svého bratra Josefa. Právě tady, v Egyptě, se udál ten krásný happy-end, dojemný a šťastný konec jednoho příběhu, kdy se Josef a jeho bratři po letech setkali a smířili. To už byl otrok Josef velkým šéfem, ekonomem, ministrem průmyslu a obchodu právě v Egyptě. Vzpomeňme, jak svou moudrostí a prozíravostí plynoucí z důvěry v Hospodina zachránil před hladomorem nejen Egyptany, ale také příslušníky okolních národů, včetně toho svého. To všechno vypráví staré příběhy izraelských praotců.

Brzo všem skončila doba, kdy bylo Izraelcům v Egyptě krásně. Z dalších biblických příběhů víme, že Egypt se stal pro Izraelce místem útlaku, místem otroctví, místem nesvobody. Místem, odkud je potřeba odejít. Odtud, z Egypta, vedla dlouhá a složitá cesta pouští do země zaslíbené. A od té doby bude pro starověkého žida i pro biblickou rétoriku Egypt už napořád místem neutěšeným, symbolem něčeho, kam se neradno dostat a s čím si raději nic nezačínat. I v Izajášově době patří Egypt mezi klíčové nepřátele a prorok varuje krále, aby s egyptským faraonem nic nepodnikal, byť snad mělo jít o vojenskou koalici proti mocným Asyřanům. Ještě dlouhá staletí bude trvat napětí i války

mezi Izraelem a Egyptem. Teprve v roce 1979 byla uzavřena Egypťsko-izraelská mírová smlouva, což ovšem neznamená, že by se vztahy nějak významně proměnily.

A tak se už kdysi dávno v biblické hebrejštině ujalo slovní spojení, že když míříte do Egypta, tak do něj zkrátka sestupujete. Ono to opravdu bylo z kopce, jak se i dnes dá vyčíst z map: z hornatého Izraele se sestupuje do úrodných nížin okolo Nilu. Ale čtenář Starého zákona v té slovní hříčce mohl číst víc: do Egypta se sestupovalo jako do místa špíny a zmaru, do místa bezútěšného, do těch nejhlubších hlubin, prostě až na dno. Skoro jako do pekla.

Už trochu rozumíme tomu prorockému varování? Běda těm, kdo sestupují do Egypta, běda těm, kdo se vědomě nebo nevědomky vrhají do míst nebezpečných, protože plných nesvobody, otročení, bezvýchodnosti, špíny a zmaru?

Ano, milý Izajáši, rozumíme. Ale co my s tím dnes? Žijeme ve svobodě, zkušenost nesvobody pamatují už jen ti starší z nás a podle volebních preferencí komunistů to vypadá, že až příliš rychle zapomínáme i to, co se zapomínat nevyplácí. Do Egypta nebo do jiných exotických zemí někteří z nás jezdí na dovolenou. Letecky s průvodcem a plnou penzí příliš nebezpečí nehrozí. Biblickému jazyku se učíme porozumět, ale zrovna Egypt nás v tomto směru nechává chladnými. Izajášovo egyptské „běda“ od naší reality dávno odděluje příkop dějin, jiné doby, jiného jazyka, jiného prostředí a přiznejme, také jiných priorit. Zabývat se Egyptem a jeho vztahem k Izraeli, to rádi přenecháme politologům, historikům nebo religionistům.

Ale co kdybychom zkusili jednu věc, vzhledem k pravidlům českého pravopisu na první pohled nepřipustnou, a napsali to slovo „egypt“ s malým e? A při tom se zeptali sami sebe s jistou střízlivostí a pokorou, jestli náhodou nejsou v našem životě také malé nebo velké egypty, do nichž sestupujeme, rádi i neradi, vědomě i nevědomky, svobodně i pod tíhou okolností. Nejspíš se shodneme, že i tento svět má své mnohé egypty a egyptičky, řečeno biblickým jazykem. Že i náš život má svoje egypty a egyptičky, totiž místa bezútěšná, místa nejhlubších hlubin, místa špíny a zmaru. Prostě dno. Skoro jako peklo.

Už trochu rozumíme tomu prorockému varování? Běda těm, kdo sestupují pro pomoc do egypta – tentokrát s malým e. Běda těm, kdo se vědomě nebo nevědomky vrhají do míst nebezpečných, protože plných nesvobody, otročení, bezvýchodnosti, špíny a zmaru?

Ano, teď už snad chápeme víc. Ale moc pozitivní to není, je nám u toho spíš úzko. Chceš nám říct, milý proroku Izajáš, že to tvé „běda“ patří také nám? A uslyšíme taky nějakou naději, povzbuzení, návod, co s tím? Nebo nás budeš jenom informovat o tom špatném, co stejně dávno víme? Má to snad skončit zle jako v Kvapilově libretu Dvořákovy nejslavnější opery, kdy Vodník zpívá: „Běda! Ubohá Rusalko bledá, v nádheru světa zakletá! Běda! Běda!“

Copak to jde, proplout životem hladce, příjemně, bez problémů? Naše zkušenost bývá jiná. Život je plný výkyvů, vzestupů a pádů. *Jednou jsi dole jednou nahoře*, zpívá se v písničce. Život bývá plný nejrůznějších sestupování do symbolických egyptů. To vědí bibliční autoři stejně jako Voskovec, Werich a Ježek. To ví farář i automechanik, ekonom i zloděj, lékař i bezdomovec.

To Izajášovo „běda“ ale míří ještě kousek dál. To, že sestoupíš dolů, že se dostaneš do potíží, to ještě není to nejhorší. To se stane každému. Ano, mnohdy si za to můžeš sám nebo sama. Pokušení je silné a dostat se na tenký led je tak snadné a lákavé. Prevence nebo podobná zkušenost? Ty nestačí. Vždyť i Izraelci na nekonečně únavné cestě pouští nostalgicky vzpomínali na plnou penzi egyptských hrnců masa. Jako by zapomněli, v jaké nesvobodě žili. O dnešní rostoucí oblibě komunistů řeč už byla. Lidský rod opakuje chyby a vrací se zpět, svobodně a dobrovolně. Kromě toho ovšem mnohdy sestupuješ do svých egyptů pod tíhou okolností, dobře míněných nápadů a nejčistších myšlenek. A někdy se do svého egypta dostaneš, ani nevíš jak. Snadno se člověk dostane do potíží, snadno se člověk dostane až na dno. Ale to ještě - kupodivu - není to nejhorší. To Izajášovo „běda“ míří ještě kousek dál. Kam?

Běda těm, kdo sestupují pro pomoc do Egypta (...), ale ke Svatému Izraeli nevzhlížejí, nedotazují se Hospodina. Všimněte si, Bible tu neříká: běda těm, kdo sestupují, nýbrž: běda těm, kdo jenom sestupují, ale nevzhlížejí. Nejhorší je ztratit výhled. Uprostřed sestupování, na samém dně přijít o nadějný výhled, o mapu na zpáteční cestu, o směr, kudy se lze ještě vydat. Mít jako jediné životní východisko i cíl jenom tento svět se všemi malými i velkými egypty, to by bylo málo.

Tak to říká prorok Izajáš. Žalmista zase volá: *Pozvedám své oči, odkud mi přijde pomoc* (Ž 121). A praotec Abraham v kritické chvíli těsně před nejtěžším úkolem svého života, totiž před obětováním svého syna Izáka, *pozvedl oči* a uviděl ve křoví rohy beránka, kterého následně položil na oheň jako zástupnou oběť (Gn 22).

To je to klíčové – uprostřed rozličných životních situací dokázat pozvednout oči a vyhlížet. Navzdory sestupování, navzdory pádu na dno neztratit pohled vzhůru. Ještě je něco, co mě převyšuje. Ještě se mohu a mám dotazovat, pozvedat oči, vzhlížet a vyhlížet.

Dobře, ale kam, ke komu vzhlížet, ke komu pozvedat oči? K Hospodinu, Svatému Izraele, odpoví Izajáš. K moci a moudrosti Boží, odpoví apoštol Pavel. K Bohu Otci, Synu i Duchu svatému, řekne křesťan. Nebo - civilněji řečeno – k Tomu, kdo mne převyšuje, kdo dává životu a světu řád, k Tomu, kdo je ještě i nade vším mým sestupováním i vystupováním.

Ale pomůže mi to? Nestanu se obětí vlastní projekce nebo klamu? Je ten Svatý Izraele, Hospodin Bůh, Ježíš Kristus, Duch svatý, ten, který mě přesahuje, opravdu schopen dohlédnout i na mě? Aby se můj výhled, mé vzhlížení setkalo s jeho odpovědí? V nesnadném jazyce Janova evangelia čteme, že také Ježíš pozvedl oči, když pravil: *Otče, přišla má hodina. Oslav svého Syna, aby Syn oslavil tebe* (J 17,1). Víme, jak prazvláštním způsobem proběhlo toto oslavení? Smrtí na kříži a sestupem do pekel. I sám Ježíš Kristus pozvedl oči, na počátku svého sestupování, které vedlo na kříž a ještě níž. Byl ukřižován, umřel, byl pohřben a sestoupil do pekel. Do všech egyptů. On je zná, byl tam. Není na světě místa, není v mém životě egyptů a egyptičků, třeba skrytých a zašitých, kam by jeho oko nedohlédlo, které by neznal, které by sám nezažil. Ale to není všechno: třetího dne vstal z mrtvých. To je naše vyznání víry, nebo ne?

Jestliže tedy Ten, o němž vyznáváme, že umřel, aby sestoupil do pekel, třetího dne vstal a je mezi námi a s námi, pak výhled k Němu už není mým zbožným přáním, mou iluzí nebo projekcí. Pak to není Bůh, který by přebýval kdesi v abstraktním nedohlednu, nýbrž živý, blízký, mocný, jediný a nejbližší Přítel a Zachránce. Kdo jiný mě může uchopit za ruku a doprovodit všemi egypty, než ten, který je sám zažil na vlastní kůži, nic mu nezůstalo skryto? Není tmy, již jeho oko neprohlédlo. Není ticha, jež jeho ucho nezaslechlo. Není prázdnoty, již se jeho ruka nedotkla.

Po nás se chce jediné: za žádnou cenu nedopustit, aby můj život, můj svět, moje bolest a zklamání, moje strachy, moje výčitka, zlost i pláč, mé malé i velké egypty zakryly a zastínily výhled k Němu.

Běda těm, kdo sestupují, ale nevzhlízejí. Nebo jinak: Blaze těm, kteří při mnohém sestupování nepřestávají vzhlížet a vyhlížet.

Amen.